

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ПАЛЮХ АНДРІЙ ЯРОСЛАВОВИЧ

УДК 342.5:342.72/73

**КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук**

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національній академії внутрішніх справ
Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор
Калиновський Богдан Валерійович,
Національна академія внутрішніх справ,
завідувач кафедри конституційного права та прав людини.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
Батанов Олександр Васильович,
Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
провідний науковий співробітник
відділу конституційного права та місцевого самоврядування;

доктор юридичних наук, професор
Мішина Наталя Вікторівна,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права;

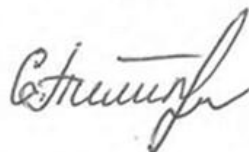
доктор юридичних наук, професор
Васильченко Оксана Петрівна,
Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри конституційного права.

Захист відбудеться «13» травня 2021 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: 03035, м. Київ, пл. Солом'янська, 1.

Автореферат розісланий «13» квітня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. А. Пилипенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перманентні реформи в усіх сферах суспільного життя, інтеграція з Європейським Союзом, необхідність урахування міжнародних стандартів вимагають нового розуміння й трактування ролі держави у формуванні та реалізації цінностей демократії. Визнання людини та її здоров'я найвищою соціальною цінністю та турбота держави про розвиток фізичної культури і спорту (ч. 1 ст. 3, ч. 4 ст. 49 Конституції України) є одним із провідних напрямів реалізації цінностей демократії. Сьогодні конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту потребують наукового переосмислення в умовах відчуття впливу всесвітньої пандемії на здоров'я людини і нації. В Україні саме на державу, в особі відповідних органів публічної влади та їх посадових осіб покладається обов'язок сприяти розвитку фізичного компоненту здоров'я населення, розбудови мережі закладів фізичної культури і спорту.

Прийняті 16 жовтня 2012 року Верховною Радою центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту» було замінено словами «центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту (реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту)». Україна, врахувавши світові тенденції закріплення конституційно-правових засад державної політики в країнах Європейського Союзу, внесла відповідні зміни до законодавства, зробивши акцент на категорії формування та реалізації державної політики. Сфера фізичної культури і спорту стрімко розвивається, підтвердженням чого є закріплення їх засад на рівні конституцій держав. Беручи до уваги наявність апробованого та ефективного досвіду конституційного закріплення та практики реалізації засад сфери фізичної культури і спорту в зарубіжних країнах, вбачаємо важливим і актуальним для України його вивчення та використання.

Розгляд питань конституційно-правових засад державної політики у різних сферах суспільного життя є одним із найважливіших у науці конституційного права, практиці реалізації положень Конституції та законодавства України. Рівень фізичного благополуччя та здоров'я населення відіграє важливу соціальну та економічну, культурну та інші ролі для суспільства й держав. Тільки фізично здорова людина здатна розвиватись як особистість, побудувати сім'ю і бути повноцінним членом соціуму, трудового колективу, посадовою чи службовою особою, брати активну участь у державотворчих процесах.

Актуальність дослідження продиктована також потребою удосконалення засад державної політики на основі міжнародних стандартів, зокрема положень Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яка оголошує новий план дій, орієнтований на виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку. В Резолюції наголошується, що важливим стимулом сталого розвитку також є спорт, який сприяє миру, толерантності й

повазі, розширенню прав і можливостей жінок та молоді, окремих осіб і громад, а також допомагає досягненню цілей у сфері охорони здоров'я, освіти та соціальної інтеграції.

Окрім цього, вагомим аргументом щодо актуальності теми є недостатня кількість комплексних наукових досліджень сфери фізичної культури і спорту. Існуючі вітчизняні та зарубіжні доктринальні праці в останні роки демонструють пожвавлення наукової зацікавленості до різноманітних аспектів розвитку даної сфери. Тому серед авторів наукового доробку вказаного спрямування слід згадати представників науки державного управління, історичної, політичної, соціологічної, юридичної, педагогічної, науки фізичного виховання тощо. Йдеться про здобутки таких дослідників, як О. Алікова, А. Апаров, С. Алексеєв, Дж. Л. Арнаут, М. Баймуратов, С. Балабан, О. Батанов, Н. Батіщева, А. Батюк, Г. Бордюгова, М. Булатова, С. Вавренюк, О. Васильченко, В. Васькевич, О. Вацеба, І. Гасюк, В. Гузар, О. Джафарова, Ю. Довгенький, М. Дутчак, В. Жолдак, В. Жукова, М. Журба, О. Залізко, А. Ербсен, М. Ібрагімов, В. Іванов, П. Когута, О. Кузьменко, О. Кантаєва, В. Куделко, Ф. Латті, С. Ліщук, В. Лукашук, Л. Люта, В. Мазур, Н. Мішина, С. Могильова, О. Мозолєв, О. Москаленко, Дж. Нафзігер, В. Нестерович, М. Олійник, І. Рибич, Л. Романенко, О. Романишин, С. Сейранова, А. Сердюкова, О. Скотпнюк, М. Ткалич, М. Тіхонова, А. Шевченко, О. Шевчук, Ю. Шкрєбтій, Б. Шиян, Р. Шмідт, К. Фостер, Дж. Чаппелет, А. Чакер, О. Ющик, Н. Ярова та ін.

При цьому в наукових дослідженнях знаходили відображення лише окремі питання конституційно-правових засад формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Зазначені обставини й зумовили вибір об'єкта й предмета дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ відповідно до Концепції загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 р. №228-IV, Стратегії сталого розвитку «Україна 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016р., Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр., затверджених рішенням вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28/1. Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 30 жовтня 2018 р., протокол № 17, та уточнено 29 вересня 2020 р., протокол № 20.

Мета й задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування концепції комплексного дослідження конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту задля формулювання теоретичних висновків і практичних рекомендацій, пропозицій

стосовно вдосконалення законодавства України у даній сфері, підвищення ефективності участі держави у забезпеченні розвитку сфери фізичної культури і спорту, реалізації відповідних прав людини і громадянина.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі *задачі*:

- опрацювати та охарактеризувати історіографію дослідження державної політики у сфері фізичної культури і спорту;
- узагальнити генезу формування конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту та окреслити методологію її дослідження;
- з'ясувати та визначити понятійно-категоріальний апарат державної політики у сфері фізичної культури і спорту;
- сформулювати поняття та охарактеризувати систему і зміст конституційно-правових принципів державної політики у сфері фізичної культури і спорту;
- розкрити міжнародно-правові стандарти у сфері фізичної культури і спорту та проаналізувати процес їх імплементації в Україні;
- визначити засади розвитку міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту;
- охарактеризувати специфіку конституційно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту;
- розкрити загальну характеристику комплексного міжгалузевого правового регулювання сфери фізичної культури і спорту;
- вивчити зарубіжний досвід конституційно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту;
- визначити систему суб'єктів формування державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні;
- охарактеризувати інституційний механізм реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту на загальнодержавному та місцевому рівнях в Україні;
- висвітлити діяльність громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту в Україні;
- з'ясувати сучасні світові тенденції розвитку конституційно-правового регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту;
- обґрунтувати напрями удосконалення конституційно-правового захисту прав людини і громадянина у сфері фізичної культури і спорту в умовах євроінтеграції та глобалізації.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані із забезпеченням правового регулювання, функціонування і розвитку сфери фізичної культури і спорту.

Предмет дослідження – конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить система філософсько-світоглядних підходів, загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, використання яких і забезпечило

комплексний та всебічний аналіз визначеної наукової проблеми. Вибір методів пізнання був визначений предметом дисертаційного дослідження. Загалом зазначені методи й підходи забезпечують повноту і всебічність дослідження конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту. *Історико-правовий метод* застосовано при вивченні історіографії дослідження сфери фізичної культури і спорту, еволюції концептуальних підходів дослідження сфери фізичної культури і спорту, встановленні періодизації й хронологічних меж етапів розвитку конституційно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні, європейського та іншого зарубіжного досвіду конституційно-правового регулювання даної сфери (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1). *Системний метод* надав можливість розглянути принципи розвитку конституційно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні, особливості механізму забезпечення сфери фізичної культури і спорту на загальнодержавному, регіональному й локальному рівнях, його складові та рівні реалізації, зокрема нормативний та інституційний механізми, а також охарактеризувати систему відповідного конституційно-правового регулювання (підрозділ 2.1, розділ 4). *Герменевтичний метод* застосовано при вивченні тенденцій становлення й розвитку конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту, міжнародних стандартів, національного законодавства України та зарубіжних держав, його тлумаченні, специфіки врегулювання спорів у сфері фізичної культури і спорту й забезпечення спортивної безпеки (розділ 2, підрозділ 5.2). *Феноменологічний метод* забезпечив з'ясування природи та сутності основного поняттєво-категорійного апарату сфери фізичної культури і спорту (підрозділи 1.3, 3.1, 5.1). *Праксеологічний метод* забезпечив оцінювання ефективності функціонування суб'єктів сфери фізичної культури і спорту в Україні, врахування зарубіжного досвіду в даній сфері (підрозділи 2.3, розділ 4). Визначальними, на наш погляд, є *порівняльно-правовий, або компаративний, метод та антропологічний метод*. Зокрема перший застосовано під час порівняння положень національного законодавства України з відповідним законодавством зарубіжних держав, європейськими і міжнародно-правовими стандартами у даній сфері (розділ 2, підрозділи 5.1, 5.2). Антропологічний метод дозволив обґрунтувати ключовий напрям розвитку конституційно-правових засад державної політики сфери фізичної культури і спорту в Україні, концептуальну роль держави в регулюванні та реалізації даної сфери, забезпеченні відповідних прав людини і громадянина (підрозділ 4.1, 4.2, 4.3, 5.2). *Метод конституційного моделювання* дав змогу напрацювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення законодавства у сфері фізичної культури і спорту й на основі зарубіжного досвіду виробити шляхи розвитку державної політики у зазначеній сфері (підрозділи 5.1, 5.2). *Конкретно-соціологічний метод* застосовувався для дослідження діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування й громадських органів, відповідальних за формування та реалізацію державної політики у сфері фізичної культури і спорту (розділ 4).

Інформаційно-фактологічну базу дослідження становлять: 1) Конституція та закони України, конституційне законодавство країн учасниць Європейського Союзу та інших держав; 2) міжнародні договори універсального та регіонального рівнів; 3) монографічні дослідження українських та закордонних вчених щодо засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту; 4) аналітичні, статистичні та соціологічні дані роботи органів публічної влади України; 5) акти міжнародних інституцій, включаючи рішення Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою вітчизняною роботою з конституційного права, в якій ґрунтовно на теоретичному рівні розкрито конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також на основі зарубіжного досвіду визначено перспективи удосконалення правової основи й правозастосовної практики у даній сфері. Наукова новизна отриманих результатів, що виносяться на захист і відображають науковий доробок у цій сфері, конкретизується в науково-теоретичних положеннях, пропозиціях, рекомендаціях, узагальненнях і визначеннях, зокрема:

вперше:

– доведено, що забезпечення конституційно-правових засад сфери фізичної культури і спорту в Україні є одним із стратегічних напрямів державної політики України й полягає у створенні сприятливих умов для усіх учасників фізкультурно-спортивних відносин, які беруть участь у програмах розвитку професійного та інших видів спорту, забезпеченні здорового способу життя людини й нації, поєднання централізації та децентралізації (територіальності) системи управління даною сферою, а також удосконаленні її нормативно-правової основи;

– визначено конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні як комплекс принципів, функцій державної влади та місцевого самоврядування, правовий статус суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту й відповідні гарантії її здійснення;

– сформульовано авторське визначення механізму розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні як взаємопов'язаної сукупності інституцій, умов, засобів та гарантій, які забезпечують належне функціонування та розвиток фізичної культури і спорту в Україні, основними складовими якого є правовий (або нормативний) та інституційний механізми;

– зроблено висновки про те, що прецедентна практика вирішення спортивних спорів є різноманітною. В практиці Європейського суду з прав людини такі спори мали місце з позиції прав, які гарантує Європейська конвенція про захист прав та основоположних свобод людини і громадянина 1950 р., зокрема щодо порушення права на життя, що іноді відбувається під час тренувань, спортивних змагань та інших масових заходів; права на свободу та особисту недоторканість; право на приватність; свободу вираження поглядів та право на справедливий суд (ст.ст. 2, 5, 6, 8, 10 Конвенції). Суди в Україні не

виділяють окремої категорії спортивних спорів, розглядають їх у рамках норм матеріального права різних галузей права;

– на основі конституційного регулювання сфери фізичної культури і спорту в зарубіжних країнах обґрунтовано авторську позицію про необхідність доповнення Конституції України положенням про підтримку видатних українських спортсменів. Беручи до уваги значущість спорту в сучасному світі, саме через видатних і знаних спортсменів ідентифікують державу та її успіхи;

– обґрунтовано значення й важливість української мови у розвитку фізичної культури і спорту як системної конституційної засади державної політики щодо всебічного її розвитку й функціонування в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Проаналізовано положення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року щодо закріплення засади застосування державної мови у спорті, які ще потребують упровадження в практику функціонування національних спортивних інституцій;

удосконалено:

– систему знань про тенденції вдосконалення й закономірності конституційно-правового регулювання фізичної культури і спорту, розвитку та забезпечення прав людини в зарубіжних країнах, а саме: Республіка Болгарія, Республіка Білорусь, Республіка Вірменія, Литовська Республіка, Португальська Республіка, Королівство Іспанія, Грецька Республіка, Республіка Македонія, Республіка Таджикистан, Республіка Хорватія, Угорщина, Швейцарська Конфедерація, Азербайджанська Республіка, Республіка Узбекистан та ін.;

– запропоновано розглядати спортивну безпеку як підвид державної та міжнародної безпеки, забезпечення якої є обов'язком держави, та спортивну безпеку як результат реалізації прав людини в сфері фізкультури і спорту (вужке розуміння). При цьому обґрунтовано зміст спортивної безпеки як явища, що включає ряд підсистем, але при цьому сама є складовою державної та міжнародної безпеки. Спортивна безпека також включає безпеку спортивних споруд, проведення спортивних заходів, а також безпеку спортсменів і вболівальників, тренерів та інших учасників. Забезпечення правопорядку та дотримання прав людини під час проведення спортивних змагань є одним із завдань правоохоронних органів різного рівня, оскільки самі змагання бувають місцевого, державного, регіонального та міжнародного рівнів;

– висновок про те, що міжнародно-правові акти у сфері фізичної культури та спорту, прийняті в рамках міжнародних міжурядових організацій, зокрема ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи та низки інших, є інструментами міжнародного права, на яких базуються політика країн і міжурядове співробітництво у сфері боротьби з допінгом у спорті, піклування про здоров'я спортсменів, чесну гру, викорінення шахрайства та майбутній спорт;

– твердження, за яким правовий статус суб'єктів державно-правового регулювання сфери фізкультури і спорту є комплексним, багатоаспектним та інтеграційною категорією системного характеру, який являє собою юридично

закріплене становище спеціально уповноважених суб'єктів. Це виражається в наявному комплексі його повноважень, обов'язків та відповідальності, діяльність яких спрямована на забезпечення розвитку державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні;

– положення про те, що система нормативно-правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні засвідчує, що правотворчі та правозастосовні повноваження, інші елементи правового статусу суб'єктів державно-правового регулювання сфери фізкультури і спорту реалізуються переважно на таких основних рівнях конституційно-правового регулювання: конституційний, законодавчий (у вузькому розумінні базується на законах), підзаконний;

дістало подальший розвиток:

– висновок про те, що методологія дослідження конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту є комплексною системою взаємозалежних світоглядних методологічних підходів, методів і прийомів пізнання сутності та змісту державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також засад її утвердження та розвитку, з урахуванням міжнародних стандартів, національної практики та відповідного зарубіжного досвіду;

– твердження про те, що основи правового регулювання сфери фізичної культури і спорту закладені в конституційному праві, знаходить детальну регламентацію в адміністративному, цивільному, господарському, кримінальному, трудовому та інших галузях права і законодавства України;

– поняття конституційних принципів регулювання фізкультури та спорту в Україні, під якими розуміємо основні вихідні ідеї та положення, що виражають найважливіші закономірності формування правових норм у сфері врегулювання забезпечення розвитку фізичної культури, рухової активності населення й популяризації та підтримки спорту в Україні;

– обґрунтування про те, що сфера фізичної культури та спорту поділяється на дві: сфера фізичної культури, що включає масовий спорт та сфера професійного спорту, що зумовлює особливості нормативно-правового регулювання й побудову окремих інституційних механізмів. Спільними для обох сфер ефективними заходами державної підтримки є кадрова політика у сфері фізичної культури і спорту, матеріально-технічне забезпечення даної сфери, діяльність служби спортивної медицини, формування з боку держави позитивної громадської думки тощо;

– поняття фізкультурно-спортивних правовідносин як вольові, врегульовані різногалузевими нормами права суспільні відносини, що виникають між різноманітними суб'єктами цього права у процесі організації й безпосереднього проведення фізкультурно-оздоровчої і спортивної діяльності, здійснення цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів змагального характеру й перебувають під охороною держави, а також спеціалізованих недержавних спортивних організацій;

– твердження, що розвиток державної політики у сфері фізичної культури і спорту потребує оновлення існуючої законодавчої бази, уникнення дублювання повноважень різних владних інституцій у даній сфері, розмежування повноважень органів державної влади й місцевого самоврядування, створення дієвих контрольних механізмів з боку громадськості за цільовим використанням відповідних бюджетних ресурсів, створення дієвих умов реалізації можливостей для активного заняття фізичною культурою і спортом, забезпечення здоров'я людини й нації;

– підходи до класифікації джерел регулювання сфери фізичної культури та спорту, що включають: 1) міжнародно-правові акти (універсальні та регіональні); 2) Конституцію та інші нормативно-правові акти України, 3) «м'яке право» спортивних організацій;

– положення про те, що український законодавець розглядає на конституційному рівні сферу фізичної культури та спорту як складову права на охорону здоров'я, але реальна сфера правовідносин фізичної культури і спорту не може обмежуватися тільки забезпеченням можливості індивіда займатися цими видами діяльності; спортивні заходи та змагання – це бізнес, чинник, який впливає на геополітику, формування та популяризацію певних ідей серед людей;

– положення про те, що Міністерство молоді і спорту України визначене урядом як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику, в тому числі у сферах фізичної культури і спорту, однак не єдиний орган. При цьому ряд центральних органів виконавчої влади, реалізуючи власні повноваження, фактично також залучені до функціонування механізму реалізації конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Зокрема Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство внутрішніх справ України та Національна поліція України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство культури та інформаційної політики України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України.

Практичне значення одержаних результатів. Сформульовані та оприлюднені результати дисертаційного дослідження використані та мають перспективу використання у:

– *правотворчості* – для розроблення науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення конституційно-правового статусу суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, забезпечення прав людини у даній сфері в Україні, підготовки відповідних проєктів законодавчих актів (акт впровадження народного депутата України І. А. Чайківського від 18 лютого 2021 року № 181/02/2021; акт впровадження народного депутата України І. В. Василюва від 03 березня 2021 року № 197/03/2021; акт впровадження народного депутата України В. Л. Гевка від 04 березня 2021 року № 175/03/2021);

– науково-дослідній роботі та освітньому процесі – для подальшого дослідження фундаментальних проблем конституційного права, засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту, а також при викладанні навчальних дисциплін «Конституційне право», «Муніципальне право», «Конституційне процесуальне право», «Міжнародне право», «Права людини і міжнародні стандарти» та ін., підготовці підручників і навчальних посібників (акт впровадження у Національній академії внутрішніх справ від 24 лютого 2021 року);

– правозастосуванні як підґрунтя для прийняття оптимальних і ефективних рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, їх посадовими особами у сфері розвитку фізичної культури і спорту та забезпеченні прав людини в Україні (акт впровадження Управління фізичної культури та спорту Тернопільської обласної державної адміністрації від 04 березня 2021 року; акт впровадження Управління розвитку спорту та фізичної культури Тернопільської міської ради від 04 березня 2021 року);

– просвітницькій та правороз'яснювальній роботі для правового виховання й підвищення рівня правової свідомості та культури громадян, посадових і службових осіб органів публічної влади у сфері фізичної культури і спорту (акт впровадження Тернопільської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» Україна від 5 лютого 2021 року).

Особистий внесок здобувача. Положення, що викладені в дисертації та виносяться на захист, розроблені автором особисто. В наукових публікаціях, виконаних у співавторстві з Камінською Н. В. (особистий внесок дисертанта становить 60%, 0,3 друк. арк.), Джуською А.В. (особистий внесок дисертанта становить 65%, 0,35 друк. арк.) та Букачем В. В. (особистий внесок дисертанта становить 50%, 0,25 друк. арк.). Наукові положення й висновки кандидатської дисертації автора у докторській дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження оприлюднені на таких науково-практичних конференціях, круглих столах: «Філософські, методологічні та психологічні проблеми права» (м. Київ, 11 листопада 2017 р.), «На перетині мови і права» (м. Київ, 22 лютого 2018 р.), «Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти» (м. Київ, 22 березня 2018 р.), «Україна: шлях у майбутнє (шлях до Євроінтеграції)» (м. Київ, 27 червня 2018 р.), «Правові реформи в Україні: реалії сьогодення» (м. Київ, 28 листопада 2018 р.), «Забезпечення прав людини в контексті інтеграційних процесів України» (Київ, 29 листопад 2018 р.), «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (м. Харків, 30 листопада 2018 р.), «Євроінтеграційні процеси в освіті та науці: трансформація та розвиток» (Тернопіль, 24–26 квітня 2013 р.), «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий Ріг, 30 квітня 2020 р.), «Сучасний конституційний процес і судово-правова реформа: реалії сьогодення та перспективи» (м. Київ, 24 червня 2020 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки, сформульовані у дисертації, знайшли своє відображення у 34 наукових публікаціях, серед яких

одна монографія, 23 наукові статті, серед яких три статті у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 16 – у наукових виданнях України, які індексовані в міжнародних наукометричних базах, чотири – у наукових виданнях інших держав, та 10 тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах.

Структура та обсяг дисертації зумовлені предметом, метою і завданнями дослідження. Дисертація складається з анотації, списку публікацій за темою дисертації, вступу, п'яти розділів, що включають п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (607 найменувань) і двох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 449 сторінок, із них основний текст – 368 сторінок, список використаних джерел – 61 сторінка, додатки – 20 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, охарактеризовано ступінь розроблення проблеми, зазначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження й публікації.

Розділ 1. «Теоретико-історичні та методологічні основи дослідження сфери фізичної культури і спорту» складається із трьох підрозділів, у яких розглянуто низку питань, пов'язаних з науково-теоретичними, історичними та теоретико-методологічними засадами державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

У підрозділі 1.1 *«Історіографія дослідження державної політики у сфері фізичної культури і спорту»* здійснено систематизацію наукових джерел, які присвячені проблемам становлення, розвитку, законодавчого регулювання та функціонування сфери фізичної культури і спорту, їх аналіз. Наголошено на тому, що феномен сфери фізичної культури і спорту є предметом дослідження не лише конституційного та муніципального права, а й науки фізичного виховання і спорту, філософії, політології, теорії права та держави, історії, державного управління, адміністративного права, цивільного й трудового права.

Ретельно вивчивши доктринальні праці українських та зарубіжних науковців, які досліджували окремі аспекти державної політики у сфері фізичної культури і спорту, дійшов висновку про міждисциплінарну природу й сутність сфери фізичної культури і спорту. Сучасний стан наукового дослідження не створює комплексного уявлення про конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

В українській науці з часу проголошення незалежності почалося формування сучасних європейських поглядів на організацію сфери фізичної культури і спорту. Різні аспекти цього питання висвітлили українські та зарубіжні вчені науки фізичного виховання і спорту: Я. Бондар, О. Горбенко,

М. Олійник; державного управління – С. Вавренюк, І. Гасюк, О. Ніковосєва, О. Мельниченко, А. Понкін, І. Шевчук, О. Обозної; психології – П. Рудик, Т. Нікітін, О. Нечаєва, З. Чучмарьов, Г. Франклін, А. Феруччіо; філософії – М. Ібрагімов, С. Могильова, П. Тітов; соціології – А. Батюк, О. Васильченко, Н. Власова, В. Лукащук, Л. Люта; міжнародного, конституційного, адміністративного та цивільного права – А. Апаров, С. Балабан, О. Беляєв, Г. Богдюгова, С. Васильєва, К. Вострікова, М. Журба, С. Іщенко, А. Кузнецова, І. Мисюрин, О. Моргунов, Ю. Репкіна, Л. Романенко, А. Сердюков, А. Соловійов, М. Ткалич, Р. Чередник, О. Ющик, Н. Ярова.

Виявлено, що вчені правники тривалий час не зверталися до вивчення специфіки теоретичних й історичних засад, галузевого регулювання й реалізації сфери фізичної культури і спорту в Україні, включаючи питання становлення й розвитку конституційно-правових засад державної політики в окресленій сфері.

У підрозділі 1.2 *«Гене́за формування конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту та методологія їх дослідження»* привернуто увагу до того, що поняття «фізична культура» з'явилося наприкінці XVIII – початку XIX століть у слов'янських народів, в інших країнах використовують переважно поняття «фізичне виховання». У свою чергу, термін «спорт» з'явився у кінці XIX століття й походить від французького «*de sportale*» і спочатку означав «гра», «розвага», «марна витрата часу на дозвіллі».

Відзначено, що розроблення концептуальних положень спортивної теорії виникнення держави сприяла розвитку фізичної культури. При цьому обґрунтовано положення, що великий політичний процес був розпочатий не робітником, не інтелігентом, не релігійними діячем, не торговцем, а сконфуженими юнаками, які були готовими битися й змагатися. Він був розпочатий закоханим, воїном та спортсменом.

Досліджуючи генезу формування й конституційно-правового закріплення засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту, сформульовано висновок, що цей процес має динамічний характер, перебуває у постійному розвитку, чому сприяє поява нових видів спорту, потреба здорового способу життя, забезпечення й гарантування прав і свобод людини у цій сфері. Встановлено, що недостатньо формально визнати й закріпити засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, є необхідним їх реальне впровадження в організацію та функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування в Україні.

Аргументовано, що на різних історичних етапах розвитку людства спортивна діяльність активно використовувалася як засіб вирішення конфліктів та міжусобиць як на локальному, так і державному рівнях. Для прикладу, наведено історію Олімпійських ігор (Стародавня Греція), кулачних боїв (за часів Русі), гладіаторських боїв (часи Римської імперії), бойових мистецтв (Стародавній Китай), які з часом лише удосконалювалися, створюючи позитивний імідж держави (правителя) й стимулюючи фізичний і здоровий розвиток людини.

Обґрунтовано, що система методів наукового пізнання відрізняється високою складністю й поділом на три основні групи (рівні): філософські методи, загальнонаукові методи, специфічні (спеціальні) методи. Зафіксована структура методології обраного предмета дослідження відображає історичні етапи формування методології в цілому, відображає такі логічні рівні пізнання об'єктивної дійсності, як: а) філософія; б) наука; в) галузева наука. У дисертації пріоритетними постали такі методи наукового пізнання, як: діалектичний, історичний, детермінізму, системний, феноменологічний, формальної логіки, системно-функціональний, герменевтичний, феноменологічний, праксеологічний, прогнозування, порівняльно-правовий (конституційної компаративістики), конституційного моделювання, конкретно-соціологічний тощо.

У підрозділі 1.3 *«Поняттєво-категорійний апарат сфери фізичної культури і спорту: основні конституційно-правові аспекти»* на підставі аналітичного осмислення наукової літератури та нормативного матеріалу визначено, що для комплексного дослідження конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту важливим завданням є встановлення та з'ясування змісту понятійно-категоріального апарату.

Відзначено, що в конституційно-правовій науці загалом, і при формуванні понятійно-категоріального апарату сфери фізичної культури і спорту зокрема, мають використовуватись терміни без багатозначності. При цьому є недопустимим пошук і використання синонімів з метою уникнення частих повторень.

Обґрунтовано, що конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту є комплексним за змістом терміном, який охоплює принципи, функції, правовий статус суб'єктів, гарантії, організацію, функціонування та відповідальність.

Констатовано, що у вітчизняній юридичній літературі практично відсутні ґрунтовні дослідження, присвячені розкриттю поняття і змісту категорійного апарату у сфері фізичної культури і спорту. При цьому вони розроблені в інших галузях науки, насамперед державного управління, фізичного виховання і спорту, міжнародного права.

Сформульовано визначення спортивної діяльності, під яким розуміється активна діяльність людини, спрямована на вироблення, вдосконалення та підтримання належного фізичного стану та/чи участі у змаганнях із використанням не заборонених форм, засобів та способів відповідно до існуючих профільних стандартів.

Розроблено визначення ряду категорій та розкрито їх зміст: конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, фізична культура, спорт, спортивні правовідносини; юридичний факт виникнення спортивних правовідносин, суб'єкт спортивних правовідносин, об'єкт спортивних правовідносин, здоров'я та його компоненти, глобалізація міжнародних відносин у сфері спорту, спортивний спір.

Розділ 2. «Конституційно-правові принципи та міжнародні стандарти державної політики у сфері фізичної культури і спорту» складається з трьох підрозділів, присвячених методологічним засадам конституційно-правового дослідження, розкриттю генези місцевої публічної влади в Україні, визначенню поняття, з'ясуванню сутності та характеристики принципів місцевої публічної влади в сучасній Україні.

У підрозділі 2.1 *«Поняття, система і зміст конституційно-правових принципів державної політики у сфері фізичної культури і спорту»* автор констатує, що основні принципи фізичної культури та спорту, засади їх правового регулювання базуються на загальновизнаних, загальнолюдських ідеях та ідеалах, принципах права та загалом принципах демократії, а також на специфічних особливостях даної сфери.

Доведено, що серед засад конституційно-правового регулювання фізкультури і спорту в Україні переважно ключову роль відіграють такі принципи: гуманізм, справедливість, взаємна повага та гендерна рівність, рівність прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; соціальний та правовий захист громадян у сфері фізичної культури і спорту; різноманітність, забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд; забезпечення міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту, поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у цій сфері.

На основі аналізу доктринальних джерел і нормативно-правових актів України сформульовано поняття й окреслено засадничі принципи конституційно-правового регулювання фізичної культури та спорту, включаючи загальні та спеціальні. При цьому самі принципи не чітко визначені законодавцем, він обмежився тим, що визначив окремі засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

До загальних принципів можна віднести принцип верховенства права, гуманізм, справедливість, олімпізм, взаємну повагу та гендерну рівність, заборону дискримінації. У свою чергу, спеціальними принципами правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні є: рівність прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту; забезпечення безпеки життя та здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, учасників та глядачів спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів; соціальний та правовий захист громадян у сфері фізичної культури і спорту; різноманітність, забезпечення доступу осіб з інвалідністю до спортивних споруд; забезпечення міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту; поєднання вітчизняних традицій і досягнень зі світовим досвідом у цій сфері, функціонування державної мови.

Визначено коло спеціальних принципів у сфері фізичної культури і спорту: а) засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту; б) принципи правового регулювання фізкультури і спорту в Україні; в) принципи

професійної діяльності фізичної культури у сфері освіти; г) правові, організаційні та інші основи діяльності у сфері фізичної культури і спорту; д) принципи фізичного виховання та спорту, включаючи загальні, методичні й педагогічні.

У підрозділі 2.2 «Міжнародно-правові стандарти у сфері фізичної культури і спорту і їх імплементація в Україні» проаналізовано сучасні міжнародно-правові стандарти у сфері фізичної культури і спорту.

Обґрунтовано необхідність у сприянні та координації міжнародного співробітництва, спрямованого на всебічний розвиток різних видів спорту за участю широкого кола учасників спортивних відносин, захисту їх прав та інтересів, створення належних умов проведення спортивних змагань, вирішення спортивних спорів тощо.

Встановлено, що національні законодавства країн світу і практика їх реалізації у сфері фізичної культури і спорту, безумовно, мають відповідати визнаним міжнародно-правовим стандартам універсального й регіонального рівнів. Основи міжнародно-правових стандартів у сфері фізичної культури і спорту закріплені в Загальній декларації прав людини, Конвенції ООН про права дитини, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права, Олімпійській хартії, Міжнародній хартії фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО, Міжнародній конвенції проти апартеїду в спорті, Всесвітній антидопінговий кодекс, Міжнародній конвенції про боротьбу з допінгом у спорті, Європейській конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, Європейській соціальній хартії, Європейській хартії «Спорт для всіх», Спортивній хартії Європи, Кодексі спортивної етики «Справедлива гра – шлях до перемоги», Європейській конвенції щодо запобігання насильству та неналежній поведінці глядачів під час спортивних заходів і, зокрема, під час футбольних матчів, Конвенції Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями, Європейській конвенції про права людини та біомедицину тощо. Акцентовано увагу, що в останні десятиліття зросла кількість двосторонніх договорів, присвячених співробітництву в галузі фізичної культури і спорту, укладені Україною з багатьма країнами світу.

Особливу увагу зосереджено на регіональних міжнародно-правових стандартах з питань фізичної культури і спорту та ролі Ради Європи у формуванні та розвитку основ даної сфери. Доведено, що фізична культура є складовою загальної культури людини. Тому, звісно, її розвиток пов'язаний з розвитком європейської культурної самобутності. Загалом проаналізовано результати виконання ряду програм та проєктів Ради Європи та ЄС, зокрема: в соціальній сфері – із захисту дітей, охорони здоров'я; у сфері спорту – демократії й просування спорту, «Єврофіт», забезпечення гендерної рівності у спорті, боротьба з корупцією та маніпулюванням спортивними змаганнями; з молодіжних проблем – європейський центр молоді в Страсбурзі, Новий молодіжний центр в Будапешті, Європейський молодіжний фонд; у сфері культури – Культурні маршрути, Креативна Європа, .

Наголошено, що на сьогодні, Україна ратифікувала ряд міжнародних договорів у сфері фізичної культури і спорту, зокрема Європейську Конвенцію про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, зокрема футбольних матчів. Це дозволить підвищити рівень безпеки глядачів при проведенні футбольних матчів та інших спортивних заходів.

Констатовано необхідність подальшого розвитку спільного європейського й глобального рамкового співробітництва для розвитку державної політики у сфері фізичної культури і спорту, заснованої на цінностях плюралістичної демократії, верховенства права, прав людини та спортивної етики.

У підрозділі 2.3. «Розвиток міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту» з'ясовано визначальні тенденції розвитку міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту, окреслено необхідність урахування в національному законодавстві положення Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті від 18 листопада 2005 р. Дана конвенція засвідчує, що спорт повинен відігравати важливу роль в охороні здоров'я, моральному, культурному та фізичному вихованні, а також у сприянні зміцненню міжнародного взаєморозуміння й миру, відзначаючи необхідність заохочення та координації міжнародного співробітництва, спрямованого на викорінення допінгу в спорті, висловлюючи занепокоєння стосовно використання спортсменами допінгу в спорті й наслідками цього для їхнього здоров'я, принципу чесної гри, викорінення шахрайства та майбутнього спорту, пам'ятаючи, що допінг ставить під загрозу етичні принципи й виховні цінності.

Констатовано необхідність осмислення Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року, яка набула чинності 1 січня 2016 року й розрахована на 15 років — до 2030 року. Вона оголошує новий план дій, орієнтований на виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку, що включає 17 цілей сталого розвитку (ЦСР) та 169 задач. При цьому в Резолюції акцентовано увагу, що важливим стимулом сталого розвитку людства також є спорт. Міжнародна спільнота визнала зростання внеску спорту в справу розвитку та миру, тому що він сприяє толерантності й повазі, розширенню прав і можливостей жінок та молоді, окремих осіб і громад, а також сприяє досягненню цілей у сфері охорони здоров'я, освіти та соціальної інтеграції. Зроблено висновок, що саме визнані на рівні ООН цілі та завдання розвитку спорту мають бути враховані про підготовці реформ в Україні. Комплексний і системний підхід до розвитку сфери фізичної культури і спорту базується на визнаних міжнародних стандартах і вже довів свою ефективність у країнах сталої демократії.

Відзначено значущість сучасної правозастосовної діяльності Ради Європи у сфері фізичної культури і спорту, основу якої складає практика Європейського суду з прав людини. Він не класифікує справи за сферами суспільного життя чи за галузями права, а єдиним критерієм є порушені права, які гарантує Конвенція 1950 року. Практика ЄСПЛ щодо спортивних спорів постійно удосконалюється, підтвердженням чого є справи: Харрісон та інші

проти Сполученого Королівства 25 березня 2014 р. (рішення щодо прийнятності); Остендорф проти Німеччини 7 березня 2013 р. (право на свободу та безпеку (ст. 5 Конвенції); ФК Мретебі проти Грузії 31 липня 2007 р. (право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції); Португальська професійна футбольна ліга проти Португалії 27 квітня 2012 р. (рішення щодо прийнятності); Френд та інші проти Сполученого Королівства 24 листопада 2009 р. (рішення щодо прийнятності); Догру проти Франції та Керванці проти Франції 4 грудня 2008 р.; Ашет Філіпакі Пресе Отомобіле та Дюпюї проти Франції. Видавнича компанія Понсона проти Франції 5 березня 2009 р.; Ресот та інші проти Франції 28 червня 2012; Нова асоціація булонських хлопчиків проти Франції 7 березня 2011 р. (рішення щодо прийнятності); (Херман проти Німеччини 26 червня 2012 (Велика Палата). Констатуємо, що розвиток міжнародних стандартів сфери фізичної культури і спорту значною мірою залежить від правозастосовної діяльності ЄСПЛ, який приймає рішення за різними статтями, що стосуються фактично спортивних правовідносин.

Розділ 3. «Сучасне конституційно-правове регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні та зарубіжних країнах» складається з трьох підрозділів, присвячених конституційно-правовому регулюванню сфери фізичної культури і спорту в Україні та зарубіжних країнах.

У підрозділі 3.1 «Конституційно-правове регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні» акцентовано увагу на тому, що радикальні й системні зміни в механізмі державного управління об'єктивно ведуть до зрушень у соціально-культурній сфері, складовою якої є фізична культура і спорт. Доведено, що сучасний розподіл сфери фізичної культури і спорту на два сегменти – професійний спорт (спорт вищих досягнень) і масова фізична культура і спорт – на рівні законодавства потребує чіткого закріплення завдань держави, її органів та посадових осіб щодо його розвитку. Наголошено на необхідності нормативно окреслити сферу відповідальності у сфері розвитку фізичної культури і спорту між державними органами та інституціями місцевого самоврядування.

На конституційному рівні гарантується конституційне право людини займатися фізичною культурою та спортом. При цьому на державу покладається обов'язок створення умов для правового захисту інтересів людини і громадянина у сфері фізичної культури і спорту, вдосконалення фізкультурно-спортивної індустрії та інфраструктури.

Обґрунтовано та розроблено ряд законодавчих ініціатив щодо удосконалення конституційно-правового регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту, зокрема щодо закріплення статусу спортивних організацій, основ спортивної безпеки, засад взаємодії державних органів, місцевого самоврядування зі спортивними товариствами. Наголошено на необхідності законодавчого врегулювання спортивних спорів з урахуванням положень міжнародних актів та національної й зарубіжної практик.

Підтримуючи думку вчених щодо доцільності виділення самостійної комплексної галузі права – спортивного права, обґрунтовано необхідність

гармонізувати розрізнений і досить об'ємний масив нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту через урахування міжнародних стандартів та конституційно-правових засад державної політики у даній сфері.

У підрозділі 3.2 *«Загальна характеристика комплексного міжгалузевого правового регулювання сфери фізичної культури і спорту»* визначено, що нормативно-правові акти, які регулюють сферу фізичної культури і спорту, є джерелами різних галузей права України. Зокрема їх основи закладені в конституційному, цивільному, адміністративному, господарському, податковому, кримінальному, трудовому праві тощо.

Конституційні засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту розкриті та деталізовані у законах та підзаконних актах. У підрозділі розкрито регламентацію повноважень і статус суб'єктів сфери фізичної культури і спорту.

Установлено, що нормативно-правове регулювання відносин у сфері професійного спорту знайшло своє відображення на рівні законів України *«Про антидопінговий контроль у спорті»*, *«Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні»*, *«Про ратифікацію антидопінгової конвенції»*, *«Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті»* тощо. На основі вивчення практики реалізації положень законодавства у сфері професійного спорту запропоновано обґрунтованій підкріплені досвідом зміни та доповнення, спрямовані на вдосконалення підготовки професійних спортсменів і досягнення звитяг українських спортсменів на міжнародній арені.

Підсумовуючи зміст підрозділу, висловлено думку, що досліджувані нами відносини, окремі їх аспекти врегульовані положеннями нормативно-правових актів кодифікованого й некодифікованого характеру різних галузей права й законодавства України. Тут варто згадати Цивільний і Кримінальний кодекси України, Господарський кодекс, Кодекс законів про працю, Кодекс про адміністративні правопорушення України, значну кількість інших законів та підзаконних актів.

У підрозділі 3.3 *«Досвід зарубіжних держав у конституційно-правовому регулюванні сфери фізичної культури і спорту»* зосереджено увагу на тому, що у вказаній сфері на конституційному рівні закріплюються засади державної політики.

Аналіз джерел конституційно-правового регулювання фізичної культури і спорту, розвитку й забезпечення прав людини у даній сфері в зарубіжних країнах засвідчує можливість виокремлення таких підходів: 1) розгляд їх у контексті соціальних прав людини і громадянина, відповідних завдань держави (Республіка Болгарія, Республіка Білорусь, Литовська Республіка, Португальська Республіка, Королівство Іспанія, Грузія, Республіка Таджикистан, Республіка Вірменія); 2) віднесення до групи культурних прав людини і громадянина (Грецька Республіка, Республіка Македонія, Республіка Хорватія); 3) розгляд як самостійної групи прав людини і громадянина (Угорщина, Швейцарська Конфедерація); 4) визначаються загальні засади

державної політики у сфері фізичної культури і спорту або взагалі відсутня згадка про дану сферу на конституційно-правовому рівні регулювання (Азербайджанська Республіка, Республіка Узбекистан).

На основі конституційного регулювання сфери фізичної культури і спорту в Конституції Турецької Республіки від 7 листопада 1982 року, зокрема ст. 59 «Держава застосовує заходи щодо розвитку фізичного та розумового здоров'я турецьких громадян будь-якого віку і сприяє розповсюдженню спортивних змагань у суспільстві. Держава підтримує видатних спортсменів», обґрунтована авторська позиція про необхідність доповнення ч. 4 ст. 49 Конституції України положенням про підтримку видатних спортсменів «Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, підтримує видатних українських спортсменів, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя». Беручи до уваги значущість спорту в сучасному світі, саме через видатних і знаних спортсменів ідентифікують державу та її успіхи.

Розділ 4. «Інституційний механізм реалізації конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні» складається з чотирьох підрозділів, у яких досліджено систему суб'єктів та їх роль у формуванні й реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

У підрозділі 4.1 «Система суб'єктів формування і реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні» досліджено питання, щодо організації та функціонування системи суб'єктів формування й реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Дана система фактично утворює цілий механізм розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Поняття даного механізму автор визначає як взаємопов'язану сукупність інституцій, умов, засобів, гарантій, які б забезпечували належне функціонування та розвиток фізичної культури і спорту в Україні. Механізм розвитку фізичної культури і спорту в Україні розглянуто через призму поділу його на правовий (чи нормативний) та інституційний механізм.

Обґрунтовано позицію, що механізм розвитку фізичної культури і спорту в Україні не обмежується державно-правовим механізмом, але безумовно включає його. Розвиток саме сфери фізичної культури та спорту відбувається в межах міжнародно-правового регулювання, при чому суб'єкти, що уповноважені регулювати відносини у даній сфері створені спеціально для даних цілей, мають особливий правовий статус.

У підрозділі 4.2 «Роль центральних органів публічної влади України в забезпеченні реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту» розкрито питання щодо здійснення турботи з боку держави за сферою фізичної культури та спорту саме шляхом формування державної політики та уповноваження ряду центральних органів виконавчої влади України відповідними повноваженнями.

Констатовано, що основними відповідальними органами влади центрального рівня в Україні у даній сфері є, насамперед, Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство молоді та

спорту України та інші. Їх компетенційні характеристики дозволяють класифікувати: органи загальної компетенції, міжгалузевої компетенції, галузевої (спеціальної) компетенції. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади сприяють розвитку фізичної культури і спорту за місцем роботи та проживання громадян, взаємодіють з відповідними громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Проаналізовано положення про Мінмолодьспорт, з'ясовано, що відповідно до покладених завдань Мінмолодьспорт здійснює значну кількість повноважень, а положенням їх передбачено 49, аналіз структури Мінмолодьспорту дозволяє виділити насамперед такі структурні підрозділи, на які покладено їх реалізацію.

У підрозділі 4.3 «Місцеві органи публічної влади України в процесі реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту» автор зосередив увагу на організаційній основі реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту на місцевому рівні.

Здійснено аналіз нормативного регулювання реалізації повноважень у даній сфері місцевими органами публічної влади в Україні.

Обґрунтовано позицію про те, що місцеві органи публічної влади України в процесі реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту місцева влада, на відміну від вищих органів державної влади та центральних органів виконавчої влади, діє в межах адміністративно-територіальної одиниці. Органами, що здійснюють державну політику у сфері фізичної культури і спорту на місцях є органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації. При цьому цілі загальні в усіх суб'єктів, враховуючи загальну мету – розвиток сфери фізичної культури і спорту в Україні.

У підрозділі 4.4. «Діяльність громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту в Україні» з'ясовано роль і правовий статус громадських організацій у сфері фізичної культури і спорту в Україні.

Наголошено, що на основі численних критеріїв класифікують суб'єкти спортивних правовідносин на учасників тренувального процесу (діяльності), включаючи підготовку до змагань, а також учасників змагань (змагальної діяльності); суб'єктів організації фізкультурно-оздоровчої, спортивної діяльності та суб'єктів здійснення такої діяльності; суб'єктів масового спорту, професійного спорту, олімпійського спорту, спорту вищих досягнень, фізкультурно-спортивної реабілітації, дитячо-юнацького спорту тощо.

Визначено, що залежно від виду учасників (суб'єктів) спортивних відносин між ними може виникати як горизонтальне (без будь-якого підпорядкування з боку учасників спортивної діяльності), так і вертикальне (між державою або уповноваженою на те особою та учасниками спортивного процесу, спортивної діяльності) правове регулювання. Слід зауважити, що один суб'єкт спортивних правовідносин може бути суб'єктом й інших видів правовідносин.

Розділ 5. «Удосконалення конституційно-правових засад розвитку сфери фізичної культури і спорту» складається з двох підрозділів, де

досліджено сучасні світові тенденції розвитку конституційно-правового регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні та окреслено напрями вдосконалення захисту прав людини й громадянина у вказаній сфері.

У підрозділі 5.1 «Сучасні світові тенденції розвитку конституційно-правового регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту» констатовано, що вивчення міжнародних стандартів у сфері фізичної культури і спорту, дослідження конституційно-правової регламентації цієї сфери в Україні та світі, розкриття сучасного стану державної політики у сфері розвитку фізичної культури і спорту дало змогу окреслити перспективи її удосконалення в Україні.

Обґрунтував стратегічні напрями розвитку фізичної культури і спорту на загальнодержавному рівні, що включають: активізацію пропаганди здорового способу життя, що є основою для розвитку фізичної культури і спорту; створення умов для розвитку масового спорту для всіх, що вимагає розроблення доступної спортивної інфраструктури по всій країні; розвиток спортивної медицини як складової системи охорони здоров'я у сфері фізичної культури і спорту; гарантоване функціонування центрів підготовки резерву спортсменів, розроблення й упровадження сучасних тренерських програм; удосконалення законодавчої бази у сфері фізичної культури і спорту, які буде підкріплено фінансовою та інституційною спроможністю держави. На сьогодні в Україні діє близько 200 нормативно-правових актів у сфері фізичної культури і спорту, що свідчить про значущість питань правового, організаційного, медичного та інших видів забезпечення функціонування сфери фізичної культури і спорту для нашої держави.

Процес децентралізації та розвиток місцевого самоврядування передбачає й розширення повноважень у сфері фізичної культури і спорту. Відповідно держава має створити умови для ефективної реалізації цієї функції на місцевому рівні. Україна напрацьовує вдалі практики розвитку сфери фізичної культури і спорту на рівні окремих територіальних громад. Отриманий досвід має бути розповсюджений на всю територію України.

У підрозділі 5.2 «Напрями удосконалення конституційно-правового захисту прав людини і громадянина у сфері фізичної культури і спорту в умовах євроінтеграції та глобалізації» розкрито шляхи вдосконалення захисту прав людини у сфері фізичної культури і спорту на сучасному етапі розвитку України в умовах інтеграції до Європейського Союзу.

З'ясовано, що суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту стрімко розвиваються. Тому об'єктивно існує потреба у постійному оновленні засобів їх регламентації. При цьому вдосконаленню підлягає не тільки нормативно-правова регламентація, а й відносини саморегулювання, тобто створення й застосування системи корпоративних (договірних) норм суб'єктами спортивної діяльності. Як наслідок, спостерігається світова тенденція до формування системи «м'якого права» у сфері спорту. Зазначені процеси призводять до посилення ролі диспозитивного методу правового

регулювання у сфері спорту та, як наслідок, застосування приватноправових засобів правового регулювання.

Важливим питанням розвитку національного спорту є збереження молодих талантів і створення належних умов для прогресу спортсменів. Окремі країни світу зацікавлені в переході українських спортсменів до їх збірних команд. За роки незалежності України близько 140 професійних спортсменів – членів національної збірної змінили своє «спортивне громадянство». Для України залишається актуальним питання збереження українських спортивних талантів для національної збірної. Ми запропонували внести зміни до Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 року щодо уточнення підстав набуття громадянства України та умов його втрати.

Утвердження державної політики у сфері розвитку фізичної культури і спорту та захисту прав людини передбачає установлення власних національних завдань, керуючись глобальним світовим рівнем устремлінь, але враховуючи національні умови. Саме суверен має прийняти рішення щодо впровадження рекомендованих глобальних завдань у державну політику України через національні процеси планування, політичні заходи й стратегії розвитку різних сфер суспільного життя, включаючи фізичну культуру і спорт.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження здійснено науково-теоретичне узагальнення та запропоновано нові шляхи розв'язання наукової проблеми конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Серед узагальнень, підсумкових положень, висновків, рекомендацій і пропозицій, на додаток до тих, які зазначено в науковій новизні отриманих результатів, найголовніше дослідницьке значення мають такі:

1. На основі доктринальних праць українських та зарубіжних науковців, які досліджували окремі аспекти державної політики у сфері фізичної культури і спорту, автор дійшов висновку про міждисциплінарну природу й сутність сфери фізичної культури і спорту. Феномен сфери фізичної культури і спорту є предметом дослідження не лише конституційного та муніципального права, а й науки фізичного виховання і спорту, філософії, політології, теорії права та держави, історії, державного управління, адміністративного права, цивільного права, трудового права. У сучасній вітчизняній науці конституційного права відсутні наукові розробки, присвячені комплексному дослідженню конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту.

2. Досліджуючи генезу формування і конституційно-правового закріплення засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту, сформульовано висновок, що цей процес має динамічний характер, перебуває у постійному розвитку. Цьому сприяє поява нових видів спорту, потреба здорового способу життя, забезпечення й гарантування прав і свобод людини у цій сфері. Встановлено, що недостатньо формально визнати й закріпити засади

державної політики у сфері фізичної культури і спорту. Є необхідним їх реальне впровадження в організацію та функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні. Аргументовано, що на різних історичних етапах розвитку людства спортивна діяльність активно використовувалася як засіб вирішення конфліктів та міжусобиць як на локальному, так і державному рівнях. Для прикладу, наведено історію Олімпійських ігор (Стародавня Греція), кулачних боїв (за часів Русі), гладіаторських боїв (часи Римської імперії), бойових мистецтв (Стародавній Китай), які з часом лише удосконалювалися, створюючи позитивний імідж держави (правителя) та стимулюючи фізичний і здоровий розвиток людини. Доведено, що сучасний етап розвитку конституційно-правових засад фізичної культури і спорту базується на основах фізичного розвитку Стародавніх часів, коли функціонували установи закритого типу для підготовки професійних майстрів, що й сьогодні спостерігається при становленні професійних спортсменів. Спорт для багатьох держав став визначальним елементом державної політики, активно розвиваються асоціації міждержавного значення, запроваджуються національні та міжнародні правила. Історичний досвід сприяє даному процесу. При цьому важливо розуміти і враховувати як позитивні приклади, так і проблемні моменти в історичному розрізі.

3. Встановлено, що система методів наукового пізнання характеризується високою складністю й поділом на три основні групи (рівні): філософські методи, загальнонаукові методи, специфічні (спеціальні) методи. Зафіксована структура методології обраного предмета дослідження відображає історичні етапи формування методології в цілому й відображає такі логічні рівні пізнання об'єктивної дійсності, як: а) філософія; б) наука; в) галузева наука. Стверджується, що конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту можуть бути раціонально та глибоко досліджені тільки за допомогою системи взаємозумовлених і взаємопов'язаних ієрархічними (вертикальними) й горизонтальними зв'язками методів. Зроблено висновок, що в науці конституційного права не існує універсальних методологій і чітко упорядкованих вимог їхнього застосування. Тому методологія науки є, в першу чергу, вченням про методи пізнання правової дійсності, а також про завдання й функції цих методів, їх взаємозв'язки та стратегію й тактику їхнього застосування вченим. У дисертації пріоритетними постали такі методи наукового пізнання, як: діалектичний, історичний, детермінізму, системний, феноменологічний, формальної логіки, системно-функціональний, герменевтичний, феноменологічний, праксеологічний, прогнозування, порівняльно-правовий (конституційної компаративістики), конституційного моделювання, конкретно-соціологічний тощо.

4. Констатовано, що у вітчизняній юридичній літературі практично відсутні ґрунтовні дослідження, присвячені розкриттю поняття й змісту категорійного апарату у сфері фізичної культури і спорту. При цьому вони розроблені в інших галузях науки, насамперед державного управління, фізичного виховання і спорту, міжнародного права. Поняття спортивної

діяльності можна розглядати і в нормативному та доктринальному контекстах. При цьому у вітчизняному законодавстві міститься одне-єдине визначення спортивної діяльності. Натомість, з наукової точки зору, поняття спортивної діяльності не ставало предметом наукових пошуків представників юридичної науки, що й зумовило необхідність вироблення авторської позиції щодо окресленої дефініції. Відтак, під терміном «спортивна діяльність» варто розуміти активну діяльність людини, спрямовану на вироблення, вдосконалення та підтримання належного фізичного стану та/чи участі у змаганнях із використанням не заборонених форм, засобів та способів відповідно до існуючих профільних стандартів.

5. На основі аналізу теоретичних положень доведено комплексний характер правового інституту спортивної діяльності, що проявляється в наявності споріднених різногалузевих генетичних зв'язків у конституційно-, цивільно-, кримінально-, трудово- й господарсько-правовому походженні. На основі проведеного аналізу запропоновано визначення спортивних правовідносин – як вольові, врегульовані різногалузевими нормами права суспільні відносини, що виникають між різноманітними суб'єктами цього права у процесі організації й безпосереднього проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, здійснення цілеспрямованих фізкультурно-оздоровчих і спортивних заходів змагального характеру та перебувають під охороною держави, а також спеціалізованих недержавних спортивних організацій. Виокремлено специфічні ознаки спортивних правовідносин, а саме: особливий суб'єктний склад, до якого належать: спортсмени; тренери; фізкультурно-спортивні об'єднання, зокрема товариства, федерації, клуби, спортивні школи; норми, що регулюють ці правовідносини, носять комплексний полігалузевий характер (конституційного, цивільного, трудового, адміністративного, цивільного, господарського права); чітка тимчасова визначеність і динамічність. Виділено літні й зимові види спорту, визначено періодичність і циклічність національних і міжнародних змагань, що об'єктивно призводить до особливих трудових взаємовідносин між спортсменами й тренерами, іншими фахівцями, та цивільні між тими ж спортсменами й страховими компаніями. Також наголошено на відповідних бюджетних відносинах; наявності особливих засобів захисту прав спортсменів, тренерів та інших суб'єктів цієї сфери, специфічних заходах відповідальності за порушення спортивного законодавства й правил відповідних спортивних федерацій; реалізації державної політики підтримки сфери фізичної культури і спорту; дотриманні у спортивних правовідносинах вимог спортивної людської етики й поваги. Звернуто увагу й на момент виникнення, зміни чи припинення спортивних правовідносин – юридичний факт. Відтак, він може виникати на основі норми закону або іншого нормативно-правового акту (наприклад, реалізація державної спортивної політики), адміністративного акту (наприклад, державна акредитація спортивних клубів, юридичне визнання нового виду спорту) та договорів (наприклад, надання спортивних послуг або підписання трудового договору між спортсменом та клубом). Відзначено, що окрім фактів дії, правові

відносини сфери фізичної культури і спорту можуть існувати у вигляді події. Наприклад, пандемія, дискваліфікація, погодні умови тощо.

6. Визнані на міжнародному рівні принципи розвитку фізичної культури і спорту закріплені на рівні міжнародно-правових актів, зокрема у Статуті Олімпійської хартії. Серед принципів олімпійських ігор (олімпізму) Хартія встановлює такі: 1) олімпізм – філософія життя, спрямована на поєднання якостей тіла, волі та розуму; 2) становлення спорту на службу гармонійного розвитку людства зі збереженням людської гідності; 3) олімпійський рух – це організована та постійна акція, яка здійснюється для всіх фізичних і юридичних осіб, які натхненні цінностями олімпізму; 4) практика спорту – це право людини займатися спортом без будь-якої дискримінації в олімпійському дусі дружби, солідарності та чесної гри; 5) визнання політичного нейтралітету Олімпійського руху та його автономії; 6) реалізація прав та свобод без будь-якої дискримінації за ознаками раси, кольору, статі, сексуальної орієнтації, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану, походження або іншого статусу. Обґрунтовується, що Статут Олімпійської хартії є специфічним правовим актом і не є основоположним джерелом правового регулювання сфери фізичної культури і спорту в Україні. При цьому визначені вище принципи мають бути реалізовані у внутрішньому правопорядку. Окрім цього, в інших джерелах міжнародне право прямо або опосередковано встановлює принципи сфери фізичної культури та спорту, пов'язуючи її з розвитком людства, забезпеченням толерантності й гуманізму, миру на міжнародній арені.

7. Особливу увагу зосереджено на регіональних міжнародно-правових стандартах з питань фізичної культури і спорту та ролі Ради Європи і Європейського Союзу у формуванні та розвитку основ даної сфери. Констатовано, що частина програм і проектів у сфері спорту Рада Європи здійснює спільно з Європейським Союзом. Упродовж 2014–2015 років діяла спільна програма, спрямована на забезпечення безпечного та здорового довкілля для молодих атлетів. Одна з програм, що діяла у 2017 р., передбачала розроблення стратегій та стратегічних заходів для запобігання й боротьби з сексуальним насильством щодо дітей у спорті. З 1.03.2018 до 31.10.2019 р. діяла програма, що забезпечувала гендерну рівність у спорті з метою надання підтримки державним органам та спортивним організаціям при розробленні та впровадженні ними політики та програм, спрямованих на подолання гендерної нерівності у спорті, а також при прийнятті стратегії гендерної інтеграції. Розроблені й діють цільові програми забезпечення безпеки, охорони здоров'я та обслуговування на спортивних заходах. З 2018 року почала діяти оновлена програма, спрямована на подолання транскордонних загроз для спорту, таких, як насильство та неналежна поведінка індивідів чи груп осіб, а також інші види нетерплячості чи дискримінації. Запровадження програм є реакцією Ради Європи на складні поточні тенденції, що виникають у галузі безпеки й обслуговування та сприяють інтегрованому підходу до вирішення цього питання. Окреслено важливість ініційованого Радою Європи проекту

«Розпочати розмову» щодо припинення сексуального насильства щодо дітей. Головне послання цієї кампанії – заклик Ради Європи до державних органів влади, а також до спортивних організацій вжити заходи для припинення сексуального насильства щодо дітей та їх захисту на національному рівні. Приєднуючись до цього заклику, уряди, спортивні клуби та федерації, а також самі спортсмени й тренери мають взяти на себе зобов'язання вжити конкретні заходи для припинення цих зловживань. Документи Ради Європи є відкритими до приєднання, що засвідчує її зацікавленість у тому, аби у сфері спорту було досягнуто оптимальне уніфіковане правове регулювання.

8. Опрацьовано цілі й завдання виведення світу на траєкторію сталого та життєстійкого розвитку, які закріплені в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 року. В Резолюції підкреслюється, що ніколи раніше світові лідери не брали на себе зобов'язання вжити спільні дії і зусилля для реалізації такої широкої й універсальної стратегічної програми. Наголошено на прагненні здійснювати Порядок денний таким чином, щоб це принесло максимальну користь усім – нинішньому та майбутнім поколінням на принципі відповідності з правами та обов'язками держав за міжнародним правом. Для ефективного врегулювання питань розвитку фізичної культури і спорту слід застосовувати новий комплексний підхід, основою якого буде реалізація принципу спільної, але диференційованої відповідальності вищих, центральних та місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування. У Концепції сталого розвитку визнано, що викорінення бідності в усіх її формах і проявах, боротьба з нерівністю всередині країн та між ними, збереження планети, забезпечення безперервного, всеохоплюючого й сталого економічного зростання та сприяння соціальній інтеграції взаємопов'язані та взаємозалежні.

9. Визначено, що сфера фізичної культури і спорту безпосередньо пов'язана з реалізацією значної кількості прав людини і основних свобод, включаючи ті, що закріплені Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод (ст. 2 – право на життя, ст. 5 – право на свободу та безпеку, ст. 6 – право на справедливий суд, ст. 14 – заборона дискримінації та ін.). У дослідженій практиці Європейського суду з прав людини спортивними фактично можуть бути спори щодо порушення ст. ст. 2, 5, 6, 8, 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Тобто постають питання щодо порушення права на життя, що, на жаль, іноді відбувається на масових заходах, які супроводжують спортивні змагання, права на свободу та особисту недоторканість, право на приватність, свободу висловлювання поглядів та право на справедливий суд.

10. Конституційно-правове регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту має розвиватися з урахуванням положень Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту, затвердженій Указом Президента від 28 вересня 2004 року. У ній зазначено, що «спорт сприяє досягненню фізичної та духовної досконалості людини, виявленню резервних можливостей організму, формуванню патріотичних почуттів у громадян та позитивному міжнародному іміджу держави». Також утвердження цінностей

фізичної культури і спорту сприятиме популяризації здорового способу життя, профілактики захворювань, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини тощо. Наголошено, що Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 року є динамічним, до якого внесено понад двадцять змін і доповнень. Наприклад, стосовно започаткування службово-прикладного та військово-прикладного спорту; придбання, зберігання, перевезення й використання спортивної зброї, боєприпасів до неї, утримання стрілецьких тирів, стрільбищ і стендів тощо.

11. Висловлено думку, що існують тісні зв'язки між медичною та фізкультурно-спортивною сферами. Покладено на державу відповідні функції та завдання щодо сприяння створенню необхідних умов, у тому числі медичного контролю, для заняття фізкультурою, спортом і туризмом, розвитку мережі лікарсько-фізкультурних закладів. Підтверджено, що конституційні засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту, що також включають права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, деталізовані у великій кількості галузевих законів і підзаконних нормативно-правових актів України: Основах законодавства України про охорону здоров'я, Цивільному кодексі України, Кримінальному кодексі України, законах України «Про фізичну культуру і спорт», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», тощо. В більшості із перелічених актів згадано про здоровий спосіб життя людини чи нації, а також визначено відповідні гарантії його забезпечення. Вказано, що саме організаційні гарантії є передумовою створення умов для зайняття фізичною культурою і спортом, розвитку різних форм фізичного виховання різноманітних категорій жителів, забезпечення їх здорового способу життя, безпечної та здорової життєдіяльності тощо.

12. Підтверджено, що сфера фізичної культури і спорту відзначається кримінальними й кримінологічними аспектами. Виділено злочини, наслідком яких жертвами стають виключно спортсмени. При цьому їх розподілено на такі підвиди: злочини, вчинені спортивними вболівальниками й фанатами проти життя і здоров'я, громадського порядку та громадської безпеки; злочини, вчинені посадовими особами в результаті неналежного виконання своїх посадових обов'язків (що можуть вчинятися щодо спортсменів у результаті порушення правил охорони громадського порядку або недотримання правил техніки безпеки при проведенні спортивних заходів. Це і травми на хокейному майданчику, футбольному полі, і в секторі стрибків з жердиною тощо, де спортсмени можуть стати жертвами неналежного виконання своїх обов'язків посадовими особами, відповідальними за проведення даних спортивних заходів, передбачених ст. 367 КК України «Службова недбалість»); злочини, вчинені спортсменами, у співучасті з ними або в їх інтересах щодо їх спортивних суперників; злочини, вчинені спортсменами в результаті

неконтрольованого застосування своїх навичок щодо потерпілих (такі інциденти найчастіше трапляються зі спортсменами, які займаються або мають навички минулих занять єдиноборствами).

13. Дисертант акцентує увагу на тому, що питання розвитку фізичної культури та спорту не завжди безпосередньо врегульовано конституцією держави, іноді закріплюється в контексті права на охорону здоров'я, медичну допомогу, тобто соціальних прав, а в ряді випадків у контексті права на освіту, передбачаючи права на фізичне виховання, фізичну культуру, тобто культурних прав людини. Так само різняться повноваження відповідних органів публічної влади у даній сфері, у тому числі закріплені на рівні конституцій чи інших нормативно-правових актів. На наше переконання, у цьому підкреслюється самотність конституційно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту, її специфіка та потреба подальшого ґрунтовного вивчення, зокрема стосовно спеціального галузевого чи відомчого нормативно-правового регулювання, гарантій реалізації та захисту відповідних прав і свобод людини й громадянина.

14. Вказано, що не достатньо обґрунтованою є пропозиція ряду вчених щодо розроблення та прийняття Спортивного кодексу чи Фізкультурно-спортивного кодексу, оскільки це може призвести до дублювань і певних суперечностей між Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України, Кодексом законів про працю, Податковим кодексом України, Кодексом про адміністративні правопорушення України та окремими спеціальними законами в цій сфері («Про авторське право і суміжні права», «Про страхування», «Про ліцензування видів господарської діяльності» тощо). Як видається, доцільним було б, щоб трактування й характеристика правовідносин у галузі фізичної культури та спорту містилися б у профільному Законі України «Про фізичну культуру і спорт». Закон України «Про фізичну культуру і спорт», що був прийнятий 1993 р., через двадцять вісім років, враховуючи стрімку динаміку розвитку людства взагалі, тенденцій, що суттєво впливають на базові позиції регулювання сфери фізичної культури та спорту, зміну реальних фізичних показників та показників здоров'я просто вимагають оновлення цього базового законодавчого документа, що лежить в основі механізму реалізації конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні. Важливим фактором при вивченні механізму реалізації конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту в Україні є необхідність розуміння й виокремлення сфери фізичної культури та сфери професійного спорту.

15. В Україні спостерігається безсистемність та непослідовність реалізації правового статусу суб'єктів державно-правового регулювання сфери фізичної культури і спорту, іноді алогічність чи дублювання положень деяких нормативно-правових актів у цій галузі тощо. Одним із шляхів виходу з такої ситуації є імплементація міжнародно-правових стандартів, оновлення, внесення відповідних змін і доповнень до чинного законодавства України, його систематизація з метою удосконалення правового статусу суб'єктів державно-

правового регулювання сфери фізкультури і спорту. Виокремлено такі основні форми державної підтримки професійного спорту: організаційно-функціональні (координуюча, кадрова, господарська та ін.); правові (нормативно-правові, правозастосовні, контрольні та ін.); матеріально-фінансові (матеріально-технічна, матеріальна, фінансова). Водночас з метою розвитку відповідних суспільних відносин, підвищення ефективності державного регулювання сфери фізичної культури і спорту доцільним є оновлення існуючої законодавчої бази, уникнення дублювання повноважень різних владних інституцій у даній сфері, розмежування повноважень органів державної влади й місцевого самоврядування, створення дієвих контрольних механізмів з боку громадськості за цільовим використанням відповідних бюджетних ресурсів, створення дієвих умов реалізації можливостей для активного заняття фізичною культурою і спортом, забезпечення здоров'я людини й нації. Констатовано, що для розв'язання проблем правового регулювання спорту в Україні, його видів, спортивної діяльності, захисту спортивних прав особливо важливе значення відводиться суб'єктам спортивної діяльності як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях.

16. Місцеві органи публічної влади України в процесі реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, на відміну від вищих органів державної влади та центральних органів виконавчої влади, діє в межах адміністративно-територіальної одиниці. Органами, що здійснюють державну політику у сфері фізичної культури і спорту на місцях, є органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації. При цьому цілі загальні в усіх суб'єктів, враховуючи загальну мету – розвиток сфери фізичної культури і спорту в Україні. Підтверджено, що вагому роль серед суб'єктів правовідносин у сфері фізичної культури і спорту відіграють громадські організації, оскільки дієво й результативно забезпечують розвиток даної сфери.

17. Ґрунтуючись на досвіді зарубіжних країн, важливим питанням для розвитку державної політики у сфері фізичної культури і спорту є закріплення на державному рівні тестів та нормативів оцінювання фізичної підготовленості жителів України. Зроблено висновок, що питання оцінювання фізичної підготовленості громадян України потребує комплексного вирішення. Протягом короткого проміжку часу в Україні динамічно змінювалися затверджені умови тестів і нормативів щодо оцінювання фізичної підготовленості, яке сьогодні проводиться на добровільних засадах. Держава фактично самоусунулась від цього процесу, як наслідок – відсутня можливість побачити реальний стан фізичної підготовленості громадян України. Поряд з низкою соціально-економічних змін, що відбуваються в Україні, особливої уваги потребують питання врегулювання окремих аспектів організації, проведення спортивних та фізкультурно-оздоровчих заходів, а також занять фізичною культурою і спортом, формування здорового способу життя, залучення дітей, молоді та людей інших вікових груп до активних занять фізичною культурою і спортом, підвищення рівня відповідальності осіб, які займаються фізкультурою і спортом.

18. Обґрунтовано, що професійний спорт це бізнес з метою отримання прибутку. Саме тому організуються нові турніри, наприклад футбольна «Ліга націй», визнаються нові види спорту, які можуть бути прибутковими. У серпні 2018 року наказом Мінмолодьспорту України спортивний покер було визнано видом спорт, а у вересні 2020 року визнано видом спорту «Кіберспорт (електронний спорт)». Можемо спостерігати динаміку розвитку видів спорту, коли комп'ютерна розвага стала офіційним видом спорту як в Україні, так і багатьох державах світу. Варто зазначити, що у 2017 році відбувся саміт Міжнародного олімпійського комітету, де учасники серед іншого розглядали питання внесення кіберспорту до переліку олімпійських видів спорту.

19. З'ясовано, що заняття фізичною культурою і спортом здійснюються з дотриманням медичних норм, встановлених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Таким органом в Україні є Міністерство охорони здоров'я. Ця норма було додатково закріплена в Законі «Про фізичну культуру і спорт» від 16 жовтня 2012 року. В цьому аспекті важливо згадати рішення Окружного адміністративного суду міста Києва щодо розгляду справи за позовом жителя Києва до Міністерства охорони здоров'я України. Позивач просив суд визнати протиправною бездіяльність міністерства щодо незатвердження медичних норм допуску до занять фізичною культурою та спортом і зобов'язати міністерство затвердити їх. На його думку, відсутність таких норм призводить до неможливості оцінити свій стан здоров'я як професійним спортсменам, так і громадянам, які починають займатися фізичною культурою, та уникнути шкідливого впливу тих чи інших занять спортом. Автор відстоює позицію, що допуск до занять фізичною культурою і спортом означає придатність особи за станом здоров'я до безпечних занять фізичною культурою і спортом. Медичний допуск до спортивних заходів має на меті гарантувати безпечне життя і здоров'я, а не створювати дискримінаційні умови для людини й громадянина. Враховуючи реформу адміністративно територіального устрою, медичну реформу, реформу децентралізації влади в Україні, доведено доцільність внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» та підзаконних актів щодо розширення кола суб'єктів для надання медичних допусків до спортивних заходів. При цьому чітко прописати види спортивних заходів (змагань), для участі в яких медичний допуск є обов'язковим.

20. Доведено, що виключно за умов здорового довкілля є можливим розвивати фізичну культуру і спорт. Повітря, вода та земля є важливими для всіх живих істот. Із часів Стокгольмської декларації (1972) було визнано, що обидва аспекти навколишнього середовища людини – природне і створене людиною – є важливими для її добробуту та користування основними правами. Сприятливе середовище в контексті права на життя та здоров'я є базовою гарантією зростання та розвитку особистості, суспільства й нації. Людина повинна дбати про сталий розвиток, а також про те, що вона має право на здорове та продуктивне життя в гармонії з природою. Багато держав, визнаючи значення спорту в усіх відношеннях – від внутрішньополітичних до

міжнародних – сприяють його розвитку, активно борються за проведення олімпіад і різних Міжнародних турнірів на території своєї країни. Однак і в спортивних відносинах трапляються розбіжності, причини яких різноманітні, а їх учасниками стають не тільки громадяни та юридичні особи однієї країни, а й представники різних національностей. Глобалізація міжнародних відносин охопила й сферу спорту, яка призводить до того, що спортивні суперечки вже давно виходять за рамки однієї держави. Особливої уваги в сфері спортивного права заслуговують питання правового регулювання розгляду спорів зі спортивних правовідносин. Це відносно нове явище, наукове дослідження якого на сьогодні мало здійснювалося, особливо у вітчизняній правовій науці.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Палюх А. Я. Правові засади розвитку сфери фізичної культури і спорту. Монографія. Тернопіль. ФОП Паляниця В.А., 2020. 316 с.

Рецензія

Колодій А. М. Засади розвитку сфери фізичної культури і спорту: конституційно-правовий аспект. Рец. на кн.: Палюха А.Я. Правові засади розвитку сфери фізичної культури і спорту. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1. С. 119–120.

Статті в наукових фахових виданнях України

2. Палюх А. Я. Система нормативно-правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні. *Європейські перспективи*. 2019. №2. С. 19–25.
3. Палюх А. Я., Камінська Н. В. Міжнародно-правові стандарти у сфері фізичної культури та спорту і їх імплементація у національне законодавство України. *Право.ua*. 2018. № 3. С. 10–13.
4. Букач В. В., Палюх А. Я. Конституційні гарантії права людини і громадянина на правову допомогу в Україні. *Наше право*. 2018. № 1. С. 23–26.

Статті в наукових виданнях України, які індексовані в міжнародних наукометричних базах

5. Палюх А. Я. Поняттєво-категорійний апарат дослідження фізичної культури. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. Науковий журнал. 2018. № 17. С. 19–25.
6. Палюх А. Я. Принципи правового регулювання фізичної культури і спорту. *Науковий вісник НАВС*. 2018. №4.
7. Палюх А. Я. Юридична конструкція спортивних правовідносин. *Науковий вісник НАВС*. 2019. №2 (111). С.34–40.
8. Палюх А. Я. Особливості конституційно-правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні та деяких європейських державах. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України: Науковий журнал*. 2019. № 18. С.44–50.

9. Палюх А. Я. До дефініції «спортивні спори». *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. Науковий журнал*. 2019. № 19. С. 54–60.

10. Палюх А. Я. Прецедентна практика вирішення спортивних спорів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 2. С. 29–32.

11. Палюх А. Я. Роль місцевих органів влади в інституційному та правовому механізми розвитку фізичної культури і спорту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. Випуск 57. Том 1. С. 47–51.

12. Палюх А. Я. Правова регламентація спорту та його видів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2019. № 39. С. 4–7.

13. Палюх А. Я. Державна підтримка професійного спорту: нормативно-правовий аспект. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. Вип. 83. Одеса. С. 151–159.

14. Палюх А. Я. Системний підхід у правовому регулюванні фізкультурно-спортивної сфери. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. №2. С. 92–99.

15. Палюх А. Я., Джуська А. В. Конституційне право людини на життя в Україні: сучасний підхід до розуміння. *Науковий вісник НАВС*. 2019. №4. С. 48–56.

16. Палюх А. Я. Забезпечення здорового способу життя та право на охорону здоров'я: теоретичні й конституційно-правові основи. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. №4. С. 45–55.

17. Палюх А. Я. Фізкультурно-спортивні відносини та проблеми їх міжгалузевого правового регулювання. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. №2. С. 115–129.

18. Палюх А. Я. Правовий статус суб'єктів державно-правового регулювання сфери фізкультури і спорту: теоретичні та конституційно-правові аспекти. *Науковий вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. №1. С. 23–33.

19. Палюх А. Я. Роль і значення Ради Європи у забезпеченні розвитку фізичної культури і спорту. *Юридичний часопис НАВС*. 2020. №1. С. 119–125.

20. Палюх А. Я. Тенденції розвитку конституційно-правового регулювання державної політики у сфері фізичної культури і спорту. *Науковий вісник НАВС*, 2021. №1. С. 45–56.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав

21. Палюх А. Я. The fundamental principles of Olympism as international standards of legal regulation of physical education and sports. *Верховенство права*. Кишинев, Молдова, 2019. №1. С. 166–173.

22. Палюх А.Я. Повноваження центральних органів влади у сфері фізичної культури і спорту в Україні. *Верховенство права*. Кишинев, Молдова. 2019. №2. С. 32–38.

23. Палюх А.Я. Суб'єкти спортивних правовідносин: поняття і види. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. №4. (Т.2). С. 34–40.

24. Палюх А.Я. Спортивна безпека: теоретичні і конституційні аспекти. *Верховенство права*. Кишинев, Молдова, 2019. №3. С. 62–69.

Тези доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

25. Палюх А.Я. Деякі дискусійні питання спортивного права: міжнародний та національний аспекти. *Сучасний конституційний процес і судово-правова реформа: реалії сьогодення та перспективи*: Матер. науково-практ. круглого столу, присвяченого 24-й річниці прийняття Конституції України (м. Київ, 24 червня 2020 р.). К.: НАВС, 2020.

26. Палюх А.Я. Проблеми реалізації прав людини у сфері фізичної культури і спорту *Правові реформи в Україні: реалії сьогодення*: Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (м. Київ 28 листопада 2018 р.). Київ: НАВС, 2018. С. 109–111.

27. Палюх А.Я. Інституційні гарантії прав людини і громадянина у сфері фізичної культури і спорту. *Україна: шлях у майбутнє (шлях до Євроінтеграції)*: матеріали круглого столу, присвяченого 27-й річниці незалежності України та 100-річчю відновлення української державності до Дня Конституції України (м. Київ, 27 червня 2018 р.). К.: НАВС, 2018. С. 73–76.

28. Палюх А.Я. Класифікація принципів регулювання фізкультури та спорту в Україні *Забезпечення прав людини в контексті інтеграційних процесів України*: матеріали круглого столу (Київ, 29 листоп. 2018 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 145–147.

29. Палюх А.Я. Засади розвитку фізичної культури та спорту та їх співвідношення із принципами охорони здоров'я в Україні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; КМЄС. Харків, 2018. С.37–39.

30. Палюх А.Я. Система інституцій у сфері реалізації прав громадян у сфері фізичної культури і спорту. *Стан дотримання прав людини в умовах сучасності: теоретичні та практичні аспекти*: матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 22 березня 2018 р.). Київ, НАВС, 2018. С. 275–279.

31. Палюх А.Я. Чутки як вияв масової свідомості громадян. *Філософські, методологічні та психологічні проблеми права*: матер. VII Всеукраїн. науково-теорет. конфер. (Київ, 11 листопада 2017 р.). К.: НАВС, 2017. С. 319.

32. Палюх А.Я. Ринок інновацій у світових тенденційних процесах. *Євроінтеграційні процеси в освіті та науці: трансформація та розвиток*: матеріали міжнар. мережевої наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 24-26 квітня 2013 р.). Тернопіль: ТІСІТ, 2013. С.220–221.

33. Палюх А.Я. Особливості правової природи спортивних організацій. *На перетині мови і права: матер. II Всеукраїн. науково-практичної конференції* (Київ, 22 лютого 2018 р.). К., Київський університет імені Бориса Грінченка. 2018. С. 53–55.

34. Палюх А.Я. Обмеження спортивних прав людини і громадянина. *Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів: матеріали III міжнародної науково-практичної конференції* (м. Кривий ріг, 30 квітня 2020 р.); ДЮОІ, Кривий ріг, 2020 С. 240–243.

АНОТАЦІЯ

Палюх А.Я. Конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021.

Дисертація є першою вітчизняною роботою з конституційного права, в якій ґрунтовно на теоретичному рівні розкрито конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту. На підставі вивчення доктринальних і нормативно-правових вітчизняних і зарубіжних джерел у роботі розкрито теоретико-історичні та методологічні основи дослідження сфери фізичної культури і спорту, сформульовано авторські поняття та розкрито зміст конституційно-правових засад державної політики в цій сфері. Вивчено міжнародно-правові акти у сфері фізичної культури та спорту, прийняті в рамках міжнародних міжурядових організацій, зокрема ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського Союзу та досліджено рівень їх імплементації в Україні. Розглянуто та систематизовано зарубіжний досвід конституційно-правового закріплення засад державної політики у досліджуваній сфері, з'ясовано сучасну апробовану практику їх реалізації та розвитку. Обґрунтовано значення й важливість української мови у розвитку фізичної культури і спорту як системної конституційної засади державної політики.

Здійснено комплексний аналіз інституційного механізму реалізації конституційно-правових засад державної політики у сфері фізичної культури і спорту. На основі міжнародних стандартів, вітчизняного та зарубіжного досвіду запропоновано напрями удосконалення конституційно-правового розвитку державної політики у сфері фізичної культури і спорту в умовах євроінтеграції та глобалізації.

Ключові слова: конституційно-правові засади, державна політика, спорт, фізична культура, сфера фізичної культури і спорту, міжнародно-правові стандарти, суб'єкти державної політики, державна підтримка, конституційно-правове регулювання, захист прав людини, спортивне законодавство.

АННОТАЦИЯ

Палюх А.Я. Конституционно правовые основы государственной политики в сфере физической культуры и спорта. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.02 – конституционное право; муниципальное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2021.

Диссертация является первой отечественной работой по конституционному праву, в которой комплексно раскрыто конституционно-правовые основы государственной политики в сфере физической культуры и спорта. На основании изучения доктринальных и нормативно-правовых украинских и зарубежных источников в работе раскрыты теоретико-исторические и методологические основы исследования сферы физической культуры и спорта, сформулированы авторские понятия и раскрыто содержание конституционно-правовых основ государственной политики в этой сфере. Изучено международно-правовые акты в сфере физической культуры и спорта, принятые в рамках международных межправительственных организаций, в частности ООН, ЮНЕСКО, Совета Европы, Европейского Союза и исследован уровень их имплементации в Украине. Рассмотрен и систематизирован зарубежный опыт конституционно-правового закрепления основ государственной политики в исследуемой сфере, раскрыто современную практику их реализации и развития. Обосновано значение и важность украинского языка в развитии физической культуры и спорта как системной конституционной основы государственной политики.

Осуществлен комплексный анализ институционального механизма реализации конституционно-правовых основ государственной политики в сфере физической культуры и спорта. На основе международных стандартов, отечественного и зарубежного опыта предложены направления совершенствования конституционно-правового развития государственной политики в сфере физической культуры и спорта в условиях евроинтеграции и глобализации.

Ключевые слова: конституционно-правовые основы, государственная политика, спорт, физическая культура, сфера физической культуры и спорта, международно-правовые стандарты, субъекты государственной политики, государственная поддержка, конституционно-правовое регулирование, защита прав человека, спортивное законодательство.

ANNOTATION

Palyukh A.Ya. Constitutional and legal principles of state policy in the field of physical culture and sports.–Manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Legal Sciences, in the specialty 12.00.02 – Constitutional Law, Municipal Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2021.

The thesis under discussion is the first national paper in constitutional law where the constitutional-law principles of the state policy in the sphere of physical culture and sports have been substantiated on theoretical level. The theoretical-historical and methodological principles of the investigation of physical culture and sports sphere have been covered in the paper on the basis of studying the doctrinal and legislative national and foreign sources.

It is stressed that the supporting of physical culture and sports sphere in Ukraine has been one of the most important directions of state policy of Ukraine and aims at creating the favorable conditions for all participants of physical cultural-sport relationships taking part in the programs of professional and other kinds of sport development, ensuring the healthy lifestyle of nation, combining the centralization and decentralization (territorial administration) of the sphere under study management system and improving its legislative basis as well.

The methodology of the study of the constitutional-law principles of the state policy in the sphere of physical culture and sports has been classified as a complex system of interdependent worldview methodological cognitive approaches, methods and techniques of the essence and contents of the state policy in the sphere of physical culture and sports and of the basis of its foundation and development taking into account international standards, appropriate national and foreign practical experience.

The approaches to the regulation sources classification in the sphere of physical culture and sports have been substantiated. They include: 1) international legal acts (universal and regional); 2) Constitution and other legislative acts of Ukraine; 3) “soft law” of sport organizations. It has been determined that the basics of constitutional-legal regulation in the sphere of physical culture and sports are laid in the constitutional law and have been regulated by administrative, civil, economic, criminal, labor and other branches of law and legislation system of Ukraine more in detail.

The concepts of constitutional-legal principles of state policy of Ukraine in the sphere of physical culture and sports as a complex of principles, functions of state power and local authorities, the legal status of the subjects of state policy development and implementation in the sphere of physical culture and sports and the relevant guarantee of their achievement have been specified.

International legal acts in the sphere of physical culture and sports adopted within the framework of international intergovernmental organizations, namely the United Nations, UNESCO, the Council of Europe, the European Union have been studied and the level of their implementation in Ukraine has been investigated. The international experience of constitutional-legal support of the state policy principles in the sphere under discussion has been considered and systematized, the modern approved practice of their implementation and development has been specified. The importance and significance of Ukrainian language in the development of physical culture and sports as a system constitutional principle of state policy has been substantiated.

An institutional mechanism complex analysis of constitutional-legal principles implementation of state policy in the sphere of physical culture and sports has been made. The legal status of state-law regulation subjects in the sphere of physical

culture and sports has been proved to be a complex, multi-aspect and integration category of system character which presupposes legally warranted position or state of special authorized persons consisting in the available complex of his powers, duties and responsibilities whose activity aims at providing the development of state policy in the sphere of physical culture and sports in Ukraine. The tendencies of improvement and principles of constitutional-legal regulation of physical culture and sports, development and insurance of human rights in the sphere under discussion in the countries of the world have been studied. The author's suggestion of the necessity of the Constitution of Ukraine supplement with the statement of outstanding Ukrainian sportsmen support has been substantiated. The directions of improvement of constitution-law development of state policy in the sphere of physical culture and sports under European integration and globalization conditions have been proposed on the basis of international standards, national and foreign experience.

Keywords: constitutional-legal principles, state policy, sport, physical culture, sphere of physical culture and sports, international-legal standards, subjects of state policy, state support, constitutional-legal regulation, protection of human rights, sport legislation.